บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของการวิจัย

การที่ประเทศไทยเร่งขยายเนื้อที่ปลูกยางทั่วประเทศและความสำเร็จของโครงการสงเคราะห์ปลูกแทนยางเก่าด้วยยางพันธุ์ดีของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ส่งผลให้ปริมาณการผลิตยางของประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนทำให้ประเทศไทยสามารถผลิตยางได้มากที่สุดในโลกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา ยางและผลิตภัณฑ์ยางสามารถทำรายได้ให้กับประเทศในปี พ.ศ. 2544 ถึง 107,199 ล้านบาท (กรมวิชาการเกษตร, 2545 : 1) อย่างไรก็ตามโครงสร้างผู้ผลิตส่วนใหญ่ร้อยละ 93 หรือกว่า 1 ล้านสวน เป็นสวนยางขนาดเล็ก มีพื้นที่สวนยางเฉลี่ยประมาณ 13 ไร่ต่อครัวเรือน (กรมวิชาการเกษตร, 2542 : 25) และมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับยางกว่า 5 ล้านคน ทำให้เกิดปัญหาในการพัฒนาการผลิตยางของไทย กล่าวคือเกษตรกรชาวสวนยางขาดเงินทุน ขาดความรู้ด้านการตลาด กรรมวิธีในการทำยางแผ่นส่วนใหญ่เป็นแบบดั้งเดิม ทำให้ยางแผ่นขาดมาตรฐานและคุณภาพต่ำ ประกอบกับเกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่ขาดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองและการทำงานร่วมกันในรูปกลุ่ม การประกอบอาชีพยังเป็นแบบต่างคนต่างทำ ทำให้ขาดอำนาจในการต่อรองด้านการตลาด โครงสร้างการผลิตยางของไทยส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อการส่งออกทำให้ราคายางถูกกำหนดโดยตลาดโลกซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และส่งผลกระทบต่อความไม่เสถียรภาพของราคายางภายในประเทศด้วย การที่ราคายางไม่มีเสถียรภาพทำให้ในบางช่วงที่ราคายางตกต่ำ เกษตรกรชาวสวนยางมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัว ซึ่งก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานสู่เมืองเพื่อประกอบอาชีพในโรงงานหรืออาชีพรับจ้างที่มีรายได้ดีกว่า

รัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวอยู่ตลอดเวลา โดยในช่วงปี พ.ศ.2535 – 2538 ได้มีโครงการพัฒนาการผลิตยางแผ่นผึ่งแห้ง/รมควัน มอบหมายให้สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางเป็นผู้ดำเนินการ โดยมีหน่วยงานอีก 3 หน่วยงานสนับสนุนโครงการ คือ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และกรมวิชาการเกษตร โครงการดังกล่าวรัฐบาลมุ่งหวังที่จะพัฒนาเกษตรกรชาวสวนยางให้รู้จักการร่วมกันคิดร่วมกันทำในรูปของสหกรณ์ โดยทางการก่อสร้างโรงอบ/รมยางให้กลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางรวมตัวกันเป็นสหกรณ์ เรียกว่า “สหกรณ์กองทุนสวนยาง” เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพของผลผลิตยาง อันจะส่งผลให้ราคายางสูงขึ้นคุ้มกับการลงทุน โดยมุ่งหวังว่าจะทำให้เกษตรกรชาวสวนยางไม่ต้องเคลื่อนย้ายแรงงานสู่เมืองและเกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นการลดภาระของรัฐบาลได้ในเวลาเดียวกัน โครงการนี้ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 จนถึง พ.ศ. 2540 มีการก่อสร้างโรงอบ/รมยางให้กลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางเรียบร้อยแล้วจำนวน 675 โรง แต่ไม่สามารถเปิดดำเนินการได้ถึงจำนวน 117 โรง

(สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง, 2543 : 15) ประกอบกับที่ได้ดำเนินการไปแล้วยังไม่ได้วิเคราะห์ว่าบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายเพียงไร การดำเนินงานที่ผ่านมามีปัญหาอย่างไร ควรดำเนินการเพื่อแก้ปัญหานั้นอย่างไรเพื่อให้โครงการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ในการวิจัยครั้งนี้จึงได้เลือกพื้นที่จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีโรงอบ/รมยางตั้งอยู่มากที่สุด (ตาราง 1) เป็นพื้นที่ศึกษาเพื่อให้ทราบถึงผลและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานโครงการ อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรชาวสวนยางและการดำเนินการในรูปแบบเดียวกันนี้มากยิ่งขึ้นต่อไป

ตาราง 1 จำนวนโรงอบ/รมยาง แยกตามสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางแต่ละจังหวัด และปีงบประมาณ

รุ่นปีงบประมาณ / จังหวัด	2536 (โรง)	2537 (โรง)	2538 (โรง)	รวม (โรง)
จันทบุรี	-	7	11	18
ระยอง	-	6	6	12
ตราด	1	5	24	30
ชุมพร	-	4	23	27
สุราษฎร์ธานี	1	22	32	55
พัทลุง	1	24	26	51
นครศรีธรรมราช	1	51	48	100
ตรัง	1	42	28	71
สตูล	-	7	12	19
ภูเก็ต	-	3	1	4
สงขลา	-	42	59	101
ยะลา	1	17	18	36
เบตง	1	4	-	5
กระบี่	-	14	26	40
พังงา	1	8	26	35
ปัตตานี	1	18	14	33
นราธิวาส	1	25	9	35
สุรินทร์	-	1	-	1
บุรีรัมย์	-	-	2	2
รวม	10	300	365	675

ที่มา : ดัดแปลงจากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง, ม.ป.ป.

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรชาวสวนยาง ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยาง

2.2 เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานของโครงการพัฒนาการผลิตยางแผ่นผึ่งแห้ง / รมควันในเชิงธุรกิจ และในเชิงสังคม

2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสมาชิก คณะกรรมการ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับผลการดำเนินงานของสหกรณ์

2.4 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของสหกรณ์กองทุนสวนยาง

2.5 เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานของโครงการพัฒนาการผลิตยางแผ่นผึ่งแห้ง / รมควันและความต้องการในการพัฒนาสหกรณ์

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ทำให้ทราบถึงผลและปัญหาในการดำเนินงานของโครงการ อันจะเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้ปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานของโครงการได้อย่างตรงจุด นอกจากนี้เพื่อเป็นประโยชน์กับโครงการพัฒนาอื่น ๆ ที่มีลักษณะของการรวมกลุ่มหรือสหกรณ์